

Uzroci današnjeg zla u svijetu.

Zlo poput more tišti pojedince, obitelji, države i narode. Rat je svršio, ali mira nema ni Evropa ni svijet. »Čekasmo mir, ali nema dobra, i vrijeme da ozdravimo, a gle, strah« (Jer. 8, 15); »čekasmo svijetlo, a ono eto mrak; čekasmo sud, a njega nema, spasenje, a ono je daleko od nas« (Is. 59, 9, 11). Što da radimo? Kamo da se okrenemo?

Na to nam odgovara vrhovni vođa, Isusov namjesnik na zemlji. Pijo XI. upravlja nam riječ kao otac djeci dragoj u svojoj prvoj enciklici izdanoj 23. decembra 1922. Tu između ostalog nabraja i uzroke današnjeg zla te pruža i uspješne lijekove tome. No najprije upoznajmo s papom glavna zla, koja haraju po zemlji.

1. DANAŠNJE ZLO.

a) *Zla u međunarodnim odnosajima.* »Stare mržnje još nijesu prestale u mjestima, koja su sudjelovala u zadnjem ratu. One nastavljaju svoje djelo ili podmuklo u političkim intrigama kao i u promjenljivosti novčanog tečaja ili otvoreno u dnevnoj i periodičnoj štampi; one su čak zašle i na tlo, koje po svojoj naravi ne pripušta ljute sukobe, kao što su umjetnost i književnost. Stoga države upadaju u međusobna neprijateljstva i napadaje te ne daju da narodi odahnu. I tako neprijateljski postupaju ne samo pobjeditelji s pobijeđenim, nego i pobjeditelji među sobom; manji se narodi tuže, da ih veći ugnjetavaju i isisavaju, veći pak vele, da ih manji slabo gledaju ili im zasjedu spremaju: svi čute tužne učinke prošlog rata. Zlo prošlosti, koje i sada traje, pogoršava se sve više zbog nedostatka brze pomoći; osobito i stoga, što ono, što su plitčari poduzeli kao lijek društvenom zlu, ili se izjalovilo ili pogoršalo radi svog neuspjeha. Zato narode obuzima još veći strah od novih ratova strašnijih i kobnijih od prošlih, pa stoga moraju sve države nekako živjeti u bojnoj opremi, koja proždire državne prihode, uništava cvijet mladosti, a uznemiruje gojenje intelektualnog, vjerskog i ćudorednog života«.

b) *Zla u nutarnosti narodâ:* »Vanjskim se neprijateljstvima narodâ pridružuje i žalosnije zlo, a to su nutarnje nesloge, koje potkapaju i jakost država i isto ljudsko društvo«. Tu sv. Otac sada spominje: a) socijalnu borbu staležâ, b) političko strančarstvo, c) raspadanje obitelji, d) nemir i ogorčenje u dušama, e) moralne nedostatke (padanje ćudoredâ, ratom uništene crkve nijesu popravljene, mnoga su sjemeništa još zatvorena, rat je decimirao redove klera te nema tko da propovijeda).

2. KOJI SU UZROCI DANAŠNJEG ZLA?

Uzroci su: a) trijumf sile nad pravom, b) neuredna žudnja za zemaljskim dobrima, c) bič trostruke požude, d) pretjerani nacionalizam. Ovim su pojavama dublji uzroci: a) sve veća perversija pojedinaca i narodâ, b) isključenje Boga, koji je temelj prava, i mjesto toga eto anarhije, c) lajiciziranje ženidbe i poremećenje obitelji, d) škola bez Boga, koji je temelj moralnosti, i tako društvo ne dobiva elitu, koja bi ga mogla spasiti; e) zabacivanje kršćanske mudrosti rada »internacionalne i socijalne mržnje«. — Čujmo poblize encikliku.

»Ratujuće su stranke u svečanom ugovoru sklopile mir; ali ovaj je zabilježen u javnim ispravama, a ne u dušama ljudi; u njima još i sad živi ratni duh i iz njih se pogubnim načinom dnevno sve više širi u građanske redove. Predugo je naime posvuda bilo na vlasti pravo sile tako, da je u ljudima one osjećaje dobrostivosti i samilosti, koje je kršćanska vjera usavršila, malo po malo potlačilo; i zato njih ovo sklapanje mira, koje je učinjeno samo na oko a ne u stvari, nije ni najmanje obnovilo. Tako je u najvećoj većini ljudi dugotrajna navika mržnje već gotovo postala drugom naravi; u njima vlada onaj stijepi zakon, radi kojega bolno jecaše Apostol Pavao, da se u njegovim udovima opire zakonu duha. Češće se dakle događa, da čovjek čovjeku nije prema zapovijedi Kristovoj brat, nego stranac i neprijatelj; da se gotovo nikakav obzir ne uzima na dostojanstvo ljudske osobe; da najviše vrijedi sila i broj; da ljudi nastoje jedan drugog potisnuti zato, da se domognu što većih dobara ovoga svijeta.

Zemaljske stvari, budući da ne mogu sve jednako zadovoljiti niti ikoga potpuno zasititi, postaju uzrokom zadjevica i zlovolje i u pravom smislu: »ispraznost ispraznosti . . . i žalost duše« (Eccl. I, 2, 14.), kako ih je po iskustvu prozvao premudri Salomon. Kako pojedincu, tako se događa i ljudskom društvu. »Odakle su ratovi i zavade među vama?« kaže Jakob apostol. »Nijesu li odatle iz vaših strasti?« (Jac. IV. 1.).

Jer ne može se zamisliti nijedna gora pošt od *tjelesne požude* t. j. želje za nasladama, koja ruši ne samo domove nego i čitave države; od *požude očiju*, to jest iz želje za imutkom, nastaju one ogorčene borbe između građanskih staleža, kad svaki pojedini preko svake mjere služi svojoj koristi; *ohološću pak života*, to jest nastojanjem spraviti druge pod svoju vlast, zavedene stranke tako se međusobno običavaju mačem tamaniti, da se ne žacaju ni same povrede veličanstva, ni veleizdaje, ni uništenja vlastite domovine.

Baš ovim neobuzdanim strastima, koje se sakrivaju iza lažnih riječi o općem dobru i ljubavi prema domovini, treba jamačno pripisati neprijateljstva i svade, koje nastaju među narodima. I ova naime ljubav prema domovini i svom narodu, premda uvelike potiče na mnoge kreposti i junačka djela, ako njome vlada kršćanski zakon, postaje ipak klicom mnogih nepravda i nepodopština, kada prekorači granice prava i pravice pa se prometne u neumjerenu ljubav prema narodu. Oni, koje je ovakova ljubav obuzela, zaboravljaju ne samo da svi narodi, kao dijelovi sveukupne ljudske obitelji, međusobno povezani bratskim odnošajima, i da i drugi narodi imaju pravo na život i na nastojanje za povoljnim razvitkom svoje sudbine, nego zaboravljaju i to, da nije ni slobodno ni pametno rastavljati korist od poštenja. Jer *pravda diže narode, bijednima pak čini puke grijehe*. (Prov. 14, 34.).

Međutim tome, što je mir daleko i što ga još nema ni danas, gdje treba vidati tolike nevolje, tome treba tražiti još dublje uzroke, negoli smo dosele učinili. Već se naime mnogo prije nego je u Evropi planuo ratni požar, krivnjom ljudi i država, poglaviti uzrok tolikih stradanja ukorenjavao i njega bi sama golemost sukoba jamačno morala uništiti i ukloniti, da su svi razumjeli, što ovakovi silni događaji znače. Tko ne zna one riječi Sv. Pisma: »*Koji ostaviše Gospodina, bit će istrebljeni* (Is. 1, 28.). Jednako su poznate one preozbiljne riječi Isusa, Otkupitelja ljudi i učitelja: »Bez mene ne možete ništa učiniti (Jo. 15, 5.), i »*Koji ne sabire sa mnom, rasipa* (Lk. 11, 23)«.

Ljudi ukloniše Boga i Isusa Krista od zakonâ i iz države i prestadoše autoritet izvoditi od Boga i počеше mu tražiti izvor u ljudima. Po tom se je dogodilo. . . da su se rasklimali sami temelji autoriteta, pošto je uklonjen njihov glavni razlog, po kojemu bi jedni imali pravo zapovijedati, a drugi dužnost pokoravati se. Time se je naravski moralo uzdrmati čitavo ljudsko društvo, jer više nije bilo naslonjeno ni na kakvu čvrstu potporu i zaštitu, nego se u njem stadoše boriti stranke za vlast misleći na svoju korist, a ne na domovinu.

Određili su također, da više nema Bog, nema Krist Gospodin predsjedati prvom osnivanju obitelji, bacivši među građanske ugovore ženidbu, koju je Krist učinio »velikim sakramentom« (Eph. V. 32.) i htio, da ona bude sveti i posvećujući lik onoga veza, koji inade trajati u vječnost i kojim je on sam sa Crkvom svojom spojen. Toga radi vidjeli smo, kako se posvuda u puku zamračuje razumijevanje vjere i otupljuje onaj smisao, koji je Crkva dala prvog klici društva, obitelji; kako se ruši domaći red i domaći mir; kako se iz dana u dan sve više rasklimava zajednica i čvrstoća obitelji; kako se njezina svetost prečesto obeščašćuje požarom kaljavih strasti i smrtonosnom onom ljubavi prema niskim koristima i kako se konačno i sama vrela života obiteljskog i narodnog opoganiše.

Napokon su odlučili, da Boga i Krista njegova treba odijeliti od odgajanja mladeži: a iz toga je kao nužna posljedica slijedilo, da religija nije toliko iz škole istjerana, koliko je čas javno, čas tajno u njoj napadana i da su se dječaci uvjerali, da za dobar život malo ili ništa ne vrijedi sve ono, o čem se ili uopće ne govori ili se pominju riječi pune prezira. Dok je pak tako Bog i njegov zakon iz naučne discipline istisnut, nitko ne razumije, na koji bi se način duše mladića mogle priučiti na to, da zlo izbjegavaju i da život pošteno i sveto provode; nitko ne razumije, kako bi se domaćem i na ponašanja, zauzeti za red i mir i zgodni i korisni za opće blagostanje. makao potreban broj ljudi, koji bi bili dobra čudoredna ponašanja, zauzeti za red i mir i zgodni i korisni za opće blagostanje.

Kad su tako zastupljena načela kršćanske mudrosti, ne treba se čuditi, što je sjeme nesloge, koje je posvuda na zgodnom tlu zasijano, konačno niklo i u onaj se gadni rat izvrglo, koji nasiljem i krvlju među umornim narodima i građanskim staležima mržnje ne samo da nije pogasio nego ju je naprotiv još žešće raspirio.

3. LIJEKOVI DANAŠNJEM ZLU.

U drugom dijelu svoje enciklice govori sv. Otac o raznim lijekovima, koji će doskočiti tolikom zlu. Ti su lijekovi: a) protiv mržnje pacifikacija duhova u Kristu (Mir Kristov, osnovan na pravednosti i ljubavi; mir je Kristov nespojiv s neumjerenim traženjem zemaljskih dobara; Mir Kristov temelji se na nadnaravnom dostojanstvu čovječje osobe); b) protiv anarhije restauracija auktoriteta (evandeoske pouke i Kristovi primjeri; Crkva, jedina čuvarica kršćanskih istina o socijalnom spasu); c) Crkva je jedino vrelo, koje će spasiti svijet (jedino ona može dati mir sada i učvrstiti ga za budućnost; ustanova je međunarodnog suda izvan Crkve utopija; Crkva, koja stoji bitno iznad svih naroda, može jedina da jamči za nepovredu prava). Krist neka vlada nad pojedincem, obitelji i društvom.

»Prije svega treba umiriti duše ljudi. Sigurno ne bi mnogo koristio onaj vanjski mir ili bolje: tobožnji mir, koji kao neka manje važna pratnja upravlja međusobnim općenjem ljudi i daje mu spoljašni oblik. Potreban je takav mir, koji bi im prozeo i upokojio duše; koji bi ih uputio i privolio na bratsku sklonost prema bližnjemu. Takav je pak samo Kristov mir: *i mir Kristov neka se širi u srcima vašim* (Kol. 3, 15); i ne može biti drukčiji onaj mir, koji on daje svojima (Iv. 14, 27), kada kao Bog *gleda nutrinu* (I Reg. 14, 7) i ravna duše. Bog je prvim ljudima izjavio: *svi vi ste braća* (Mat. 23, 8); on je proglasio zakon općenite ljubavi i snošljivosti prema svima. Taj zakon je on u neku ruku svojom krvlju potpisao: *ovo je zapovijed moja, da ljubite jedan drugoga* (Iv. 15, 12)« — »Pravi mir ne može odstupati od zakona

pravde. Ali ova pravda ne može biti samo tvrda poput željeza, nego se bez sumnje mora ublažiti jednako velikom ljubavlju. — »Kristova mira ne podržavaju prolazna nego duhovna i vječna dobra, čiju je uzvišenost sam Krist svijetu pokazao i neprestano svjetovao. Zbog toga je naime rekao: *Što koristi čovjeku, ako čitav svijet dobije, a dušu svoju izgubi?* (Mat. 15, 26)«. — »Ako budemo krepošću zauzdavali požude i iskazivali dostojnu počast duhovnim stvarima, kršćanski će mir sam od sebe doći i podići dostojanstvo čovječje osobe, koju je Krist svojom krvlju otkupio.

»Veoma se umanjio autoritet prava i poštivanje vlasti. To se dogodilo zato, jer su ljudi stali tvrditi, da pravo i vlast ne proizlaze od Boga, stvoritelja i upravitelja svijeta. Zbog toga će i ovu nevolju izliječiti Kristov mir, jer je on mir Božji, koji upravo po tom, što je Božji, zapovijeda da se poštiva red, zakon i zapovijedi.

»Onaj, koji hoće da uvidi, kakav i koliki melem za općenito umirenje svijeta *Crkva katolička* može i mora dogotoviti, treba da promisli savjete i uredbe, koje je Krist dao o dostojanstvu čovječje osobe, o netaknutoj čudorednosti, o obvezatnoj poslušnosti, o Božjem upravljanju ljudskog društva, o sakramentu ženidbe i o svetosti kršćanske obitelji; taj treba da uoči ove i druge takove dogme, koje je Krist s neba na zemlju donio i svojoj ih Crkvi uz svečano obećanje svoje zauvijek neprekinute pomoći i prisutnosti predao s nalogom, da ih svim narodima sve do konca svijeta i vijeka kao nepogrješljiva učiteljica bez prestanka navješćuje«. — »Budući da je naime ona od Boga postavljena tumač i čuvar ovih istina i zapovijedi, zbog toga ona jedina posjeduje pravu i neiscrpivu sposobnost, ponajprije, da od domačeg i građanskog društva i od života uopće suzbija ružni *materijalizam*, koji je u njem počinio toliko štete, i da u nj zasadi kršćansku, od svake filozofije uzvišeniju nauku o duhu, t. j. o besmrtnosti ljudskih duša; zatim, da sve građanske staleže i savkolik puk međusobno poveže nekim višim osjećajem dobrostivosti i nekim *bratstvom* (S. August., De moribus Ecclesiae cath. 1, 30) i da dostojanstvo ljudi dolično naglasi i k samom Bogu uzdigne; konačno da uastoji, e se javna i privatna čudorednost popravi i svetije uredi; da se Bogu sve potpuno podloži, pa da njegovi zakoni skroz na skroz obuhvate sve i svakoga.

»Crkva dakle jedina, ojačana istinama i krepošću Kristovom, može pravo uređivati duše i prema tome istinski mir Kristov ne samo za sadašnjost sklopiti, nego i za budućnost osigurati uklanjajući pogibelji novih ratova, koji su stali proplamsavati. Jedina naime Crkva po nalogu božanskom uči, da ljudi moraju sve raditi po vječnom zakonu Božjem bez obzira na to, da li rade javno ili privatno, kao pojedinci ili u društvu ujedinjeni. Jasno je pak, da ono, što se odnosi na spasenje mnogih, imade daleko veću važnost«. — »Dosadašnji pokušaji, da se raspre među državama povoljno riješe, imali su malo ili ništa uspjeha, a napose u onim stvarima, u kojima se narodi žešće među sobom sukobljuju. Nema naime ljudske uredbe, koja bi svim narodima mogla nametnuti neki zajednički zakonik, prikladan ovim vremenima, kakovu je u srednjem vijeku imalo ono pravo društvo naroda. Ta je uredba bila zajednica kršćanskih naroda, u kojoj se pravo doduše često kršilo, ali je u stvari svetost prava ostajala ipak čvrsta, kao neko sigurno mjerilo, po kojem se i sami narodi prosuđivahu. Ali zato ima uredba, koja može čuvati svetost međunarodnog prava: uredba, koja, odnoseći se na sve narode i sve ih nadmašujući, imade još k tome i časnu odliku da posjeduje autoritet i puninu učiteljske službe. To je Crkva Kristova, koja se jedina ukazuje zgodna da preuzme toliki teret, jedno za to, što joj je Bog povjerio tu službu, drugo, po svojem uređenju i svojoj naravi, i konačno, po tom što je kroz tolika stoljeća zadržala svoje veličanstvo, kojega ratovi nijesu mogli skršiti, nego su ga naprotiv čudesno povećali.

»U tom sastoji ono, što ukratko nazivamo *kraljevstvom Kristovim*. Isus Krist naime vlada u duhovima *pojedina* svojim naukama, vlada u srcima ljubavlju, vlada u svem životu po obdržavanju svojega zakona i po nasljedi-

vanju svojih primjera. On isti vlada i u *domaćem društvu*, dokle god ono, započeto sakramentom kršćanske ženidbe, postoji neovskvrnuto kao neka sveta stvar, u kojoj vlast roditelja predočuje božansko očinstvo, i dokle god u tom domaćem društvu sinovi nastoje dostići poslušnost dječaka Isusa, i uopće dokle sav njegov život odsijeva svetošću nazaretske obitelji. Konačno, Krist Gospodin vlada u *građanskom društvu*, ako se u njem Bogu iskazuju najviše časti; ako se od Boga izvodi postanje autoriteta i pravo tako, da je točno određeno i mjerilo vladanja i dužnost slušanja; ako se i Crkva stavlja na onaj stepen dostojanstva, na koji ju je smjestio njezin vlastiti Začetnik, t. j. na stepen savršenog društva, koje ima da bude drugim društvima učiteljem i vođom, ali ne tako, da bi ona umanjivala njihovu vlast — svaka je naime u svojem redu neovisna — nego tako, da ih, kao što milost prirodu, prikladno usavršuje.

Treća internacionala.

U zadnjem smo broju (str. 160) naveli razna djela V. Cathreina, pisca ovog članka. Treba k onome i ove spise pripojiti: Sozialdemokratie und Christentum oder Darf ein Katholik Sozialdemokrat sein?, Kirche und Volksschule, Grundbegriffe des Strafrechts, Einheit des sittlichen Bewusstseins der Menschheit, Die Grundlage des Völkerrechts, Die christliche Demut, Die Verheissungen des göttlichen Herzens, Die dritte Internationale.

Treća komunistička internacionala jest dielo ruskog boljševizma. Tko želi jasan pojam o njemu dobiti, mora također poznavati bit i ciljeve treće internacionale.

Uz osobito sudjelovanje Karla Marxa osnovana je g. 1864. u Londonu *prva* internacionala. Nego ona se raspade godine 1871. U osamdesetim godinama dode do nove, *druge* internacionale. I nje nestade, kad je buknuo svjetski rat. Uzrok njezinom padu bile su narodne opreke. Dostkora se opet ujedinije neki radikalni elementi, koji su više cijenili internacionalne interese proletarske od onih svoga naroda. Stalo se iznova raditi o međunarodnom ujedinjenju radikalnih socijalista.

Ovaj se pokret najviše razmahao u sovjetskoj republici ruskoj. Vođe boljševičke dostkora uvidješe, da se ne će moći trajno održati na onom mjestu, što ga osvojiše revolucijom, ako im ne uspije, te zapriječje druge zemlje e ne udare na Rusiju. Kao najbolje sredstvo za to činila im se *internacionalizacija ruske revolucije*. Radi toga poslaše na sve strane svoje agente, koji će nastojati da potkupe novine. One imaju pisati u smislu ruskog komunizma braneći i odobravajući diktaturu proletaraca. Poznato je, kakav su uspjeh imali ti boljševistički agenti u Ugarskoj (Bela-Kun) te u Njemačkoj i Austriji. Na čelu komunističke stranke u Njemačkoj bio je Karlo Liebknecht i Ruskinja Ruža Luksenburg. U obilju dijelio se novac, davalo se oružje, na sve